

Илија Смиљанић

Народна библиотека Ужице

bibliosmi@gmail.com

УДК: 027.8:004.738.5(497.11)

РАЧУНАРИ, ИНТЕРНЕТ И АУТОМАТИЗАЦИЈА ПОСЛОВАЊА У ШКОЛСКИМ БИБЛИОТЕКАМА ЗЛАТИБОРСКОГ ОКРУГА

Сажетак: Народна библиотека Ужице обавља матичну функцију за јавне, школске и специјалне библиотеке, као и за информационе центре при другим установама, организацијама или удружењима на територији града Ужица и општина: Ариље, Бајина Башта, Косјерић, Нова Варош, Пожега, Прибој, Пријепоље, Сјеница и Чајетина. Као таква, прати стање, проучава потребе и предлаже мере за унапређење рада библиотека. Циљ овог рада је да прикаже стање у школским библиотекама Златиборског округа везано за рачунарску опрему, доступност Интернета и аутоматизацију пословања. Наведени подаци добијени су непосредним увидом, односно извештајима о надзору и путем анкета о библиотечком пословању, које библиотеке редовно достављају ради ажурирања МБС базе. И док је ситуација у јавним (општинским) и специјалним библиотекама углавном задовољавајућа (све имају Интернет, аутоматизовано пословање и довољан број рачунара), у школским библиотекама стање, генерално гледајући и уз часне изузетке, није на завидном нивоу.

Кључне речи: школске библиотеке, Интернет, аутоматизација пословања, рачунари, матична библиотека

Увод

Опремљеност рачунарима, доступност Интернета односно онлајн информација, обученост библиотекара да пронађе праве изворе информација и да другим корисницима пренесе своје знање, представљају неопходну основу за обављање библиотечко-информационе делатности у савременом друштву.

И док је ситуација у јавним (општинским) и специјалним библиотекама углавном задовољавајућа (све имају Интернет, аутоматизовано пословање и довољан број рачунара), у школским библиотекама стање је битно другачије. Нема сумње да школска библиотека има значајну улогу у васпитно образовном процесу а у ширем контексту може бити од велике користи у даљем школовању и стручном усавршавању, односно може оспособити ученике да овладају вештинама учења, које ће користити током читавог живота. Рад школских библиотека уређен је законским и подзаконским актима¹, одредбама, националним стандардима, правилницима, препорукама,

¹ Марина Митрић, „Школске библиотеке у Републици Србији – основни показатељи садашњег стања и предлози мера за унапређење”, Народна библиотека Србије, Београд, https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1412 (преузето 15. 4. 2017).

предвиђеним улогама и задацима. Према смерницама ИФЛА: „Школска библиотека врши важну функцију као кација за наше данашње друштво које почива на информацијама. Због тога она мора да омогући коришћење све неопходне електронске, компјутерске и аудиовизуелне опреме”.² С друге стране начин остваривања те улоге значајно је промењен развојем информационо-комуникационих технологија. Један од основних предуслова успешног рада школских библиотека у савременом информационом друштву је опремљеност рачунарском опремом, а с тим у вези су и доступност Интернета односно аутоматизација пословања.

У Правилнику о националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности („Службени гласник РС”, број 39/13) наведено је да библиотечко-информациона делатност школске библиотеке, између осталог, обухвата послове:

- 5) рад на аутоматизацији укупног библиотечког пословања;
- 6) обуку ученика, наставника и стручних сарадника за коришћење каталога библиотечко-информационе грађе и извора доступних у школској библиотеци и претраживање база података о изворима знања доступним у другим библиотекама у Републици Србији преко електронске мреже;³

Према Правилнику о програму свих облика рада стручних сарадника („Службени гласник РС – Просветни гласник” 5/2012 стр. 29) наводи се да: „Програм рада школског библиотекара обухвата задатке и послове из области образовања и васпитања, као и библиотечко-информацијске послове из домена културних и уметничких аспеката образовања. Он подстиче промовисање читања и самосталност ученика у учењу, даје свој пун допринос развоју информационе писмености (медијске и информатичке) за ученике и наставнике, остварује сарадњу и заједничко планирање активности наставника, школског библиотекара и локалне самоуправе, обезбеђује електронске изворе и приступ ка њима, што омогућава ученицима да овладају вештинама налажења и критичког процењивања датих информација и перманентност учења током читавог живота”.⁴

Из овога јасно проистиче да је за реализацију наведених послова, програма и задатака неопходно да школска библиотека поседује бар два рачунара. Један би био за библиотекара а користио би се за вођење библиотечке статистике, односно евидентирање посета и статистике коришћења фондова, као и за претрагу база пода-

2 „IFLA/UNESCO смернице за школске библиотеке”. Гласник Народне библиотеке Србије, бр. 1 (2005): 396.

3 „Правилник о националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности”. Службени гласник РС, 39 (2013): 45.

4 „Правилник о програму свих облика рада стручних сарадника”. Службени гласник РС – Просветни гласник, бр. 5 (2012): 29.

така на Интернету. Други рачунар требало би да буде доступан корисницима, како за претраживање, обуку, информационо описмењавање, тако и за коришћење електронских и дигиталних издања књига, онлајн извора информација (COBISS, Српска дечја дигитална библиотека, Антологија српске књижевности...). На тај начин били би створени услови за извршење и реализацију законски предвиђених али и суштинских обавеза школских библиотекара.

Рачунарска опрема у школским библиотекама Златиборског округа

Циљ овог рада је да прикаже стање у школским библиотекама Златиборског округа везано за рачунарску опрему, доступност Интернета и аутоматизацију пословања.

Наведени подаци добијени су непосредним увидом, односно извештајима о надзору над стручним радом школских библиотека, за које је Народна библиотека Ужице надлежна матична библиотека и путем анкета о библиотечком пословању, које библиотеке редовно достављају ради ажурирања МБС базе (Мрежа библиотека Србије). Под појмом рачунари подразумевамо стоне (десктоп) рачунаре, лаптоп рачунаре и таблете. Увидом у евиденцију, може се закључити следеће:

- До 12. 12. 2016. године у Златиборском округу регистрована је 81 библиотека. Од тога су 63 школске библиотеке.
- Регистровано је 20 библиотека у средњим школама (треба имати у виду да неке средње школе имају заједничку библиотеку) и 43 у основним школама (неке су у поступку регистрације и нису узете у обзир за анализу).
- Од укупно 63 регистроване школске библиотеке у матичној надлежности Народне библиотеке Ужице, њих 18 односно 28,5% нема рачунар.
- 21 школска библиотека има 1 рачунар (33,3%)
- 13 библиотека има два рачунара (20,6%)
- 11 библиотека има три или више рачунара (17,4%)
- Од 18 школских библиотека без рачунара, три су библиотеке у средњим школама а 15 су библиотеке у основним школама.
- Од 20 сеоских основних школа, 12 школа нема рачунар у библиотеци (60%).

Укупно је 110 рачунара у 63 школске библиотеке. Простим рачунањем долази се до статистике од 1,7 рачунара по библиотеци, што би била задовољавајућа ситуација, односно свака школска библиотека имала би један рачунар за библиотекара, а већина и рачунар за кориснике. Међутим, ако се узме у обзир чињеница да неке

библиотеке имају већи број рачунарских јединица (Пољопривредна школа „Љубо Мићић” Пожега (19 рачунара), Основна школа „Јездимир Трипковић” Ариље (11), Основна школа „Десанка Максимовић” Прибој (10), Гимназија и Економска школа Ужице (8), Техничка школа Нова Варош (7), Медицинска школа Ужице (6), онда та рачуница не показује право стање ствари. Ако изузмемо поменутих 6, просек у осталим школским библиотекама је 1,25 рачунара.

Ситуација у школским библиотекама Златиборског округа у децембру 2016. године најјасније се види из табеле која следи:

Школске библиотеке	Регистроване школске библиотеке	Рачунар		Интернет		Аутоматизација пословања	
		има	нема	има	нема	има	нема
Основна школа	43	28	15	18	25	8	35
Средња школа	20	17	3	11	9	6	14
Укупно	63	45	18	29	34	14	49

Табела 1.

Из Табеле 1 може се уочити да проценат библиотека које немају рачунар доста већи у основним школама (34,8%) него у средњошколским библиотекама без рачунара (15%).

Приступ Интернету има само **29** библиотека (46%), а софтвер за аутоматизацију пословања само **14** школских библиотека (22,2%). Аутоматизација пословања у школским библиотекама пре свега омогућава вођење књига инвентара у електронском облику, али и вођење електронског каталога, евиденције о коришћењу фондова, неактуелним насловима, насловима којих нема у довољном броју и тако олакшава планирање набавке библиотечке грађе. Користе се различити програми са истим називом Библиотека, ТНТ библиотекар, интерно урађена аутоматизација у програму Microsoft Excel, а од комерцијалних апликација Библиотека – Фипо софт и Школска библиотека (онлајн апликација ОШ „Миливоје Боровић” Мачкат). У директној вези са стањем у овој области је и реализација препорука из обављених надзора у школским библиотекама. Наиме, у 2015. и 2016. години, у 18 школских библиотека као препоручена мера за унапређење пословања наведена је набавка рачунара. Поједине библиотеке нису уопште поседовале рачунар, а другим је препоручена набавка рачунара за кориснике, односно доступност Интернета, навести и за аутоматизацију.

Препоручена мера	Рачунари	Интернет	Аутоматизација пословања
Основна школа	13	10	13
Средња школа	5	3	6
Укупно	18	13	19

Табела 2.

Народна библиотека Ужице, као и друге матичне библиотеке у Србији, константно ради на развоју информационе писмености у школама које припадају њеној матичној надлежности, организујући предавања, семинаре и радионице везане за проналажење релевантних извора информација и коришћење доступних сервиса на Интернету. Да би тај рад дао резултата, поред оспособљених и обучених школских библиотекара, неопходно је да библиотека поседује рачунар са приступом Интернету.

Анализирајући услове рада у школским библиотекама у Србији Марина Митрић (НБС) закључује: „Индикативно је да слаба рачунарска и комуникациона опремљеност појединих школских библиотека није истовремено карактеристична и за школе у чијем се саставу оне налазе, те се чини да би се могућности коришћења савремених информационо-комуникационих средстава у школским библиотекама могле побољшати ако би се, у оквиру школе, школским библиотекама посветило мало више пажње”.⁵

Чињеница је да се ситуација од 2008. године, када је извршена поменута анализа, променила на боље али исто тако се може приметити да се школским библиотекама и даље не посвећује довољна пажња. Већ неколико година ресорна министарства организују акције чији је циљ опремање школа рачунарима и доступност Интернета. Међутим школске библиотеке нису на листи приоритета, у неким школама су чак на последњем месту, а има случајева када се застарели и неисправни рачунари депонују у школску библиотеку, како би се испунила форма. Можда је модел по коме је Министарство просвете доделило школама средства за куповину књига искључиво за потребе библиотека, решење за набавку рачунара и рачунарске опреме у свим школским библиотекама, како би били испуњени основни услови за несметано остваривање законски предвиђених задатака и обавеза.

Закључак

Иако се ова анализа не бави кадровском проблематиком у школским библиоте-

⁵ Марина Митрић. „Анализа услова рада у школским библиотекама у Србији”. *Настава и васпитање*, бр. 1 (2009): 158.

кама, треба напоменути да и то има утицаја на степен опремљености, јер запослени који радом у библиотеци допуњавају фонд часова, млађи просветни радници који се надају да ће убрзо добити друго радно место, као и они старији пред пензијом који се не сналазе најбоље са рачунарском опремом и немају жељу ни ентузијазам да уче, нису довољно посвећени и од својих претпостављених не траже опрему и боље услове за рад у библиотеци. Насупрот томе, у неким школама раде посвећени библиотекари који у библиотеку доносе своје личне лаптопове и у оквиру доступних бесплатних софтверских апликација самоиницијативно воде електронске књиге инвентара, односно евиденцију о члановима и коришћењу фондова. Креирају и дизајнирају школске сајтове, администрирају и ажурирају податке на њима.

Као матична библиотека за основношколске и средњошколске библиотеке у 10 општина Златиборског округа Народна библиотека Ужице има улогу и задатак да прати стање, врши анализу и предлаже мере за побољшање односно унапређење пословања. Из свега наведеног, јасно је да се уз мало напора и разумевања свих релевантних фактора, од министарстава образовања и културе преко директора и руководстава школа па до запослених у школским библиотекама могу постићи оптимални резултати у овој области.

Литература:

1. „IFLA/UNESCO смернице за школске библиотеке”. *Гласник Народне библиотеке Србије*, бр. 1 (2005): 387–417.
2. „IFLA/UNESCO манифест за школске библиотеке”. *Гласник Народне библиотеке Србије*, бр. 1 (2005): 419–422.
3. Митрић, Марина. „Анализа услова рада у школским библиотекама у Србији”. *Насћава и васпитање*, бр. 1 (2009): 146–159.
4. Митрић, Марина. „Школске библиотеке у Републици Србији – основни показатељи садашњег стања и предлози мера за унапређење”, Народна библиотека Србије, Београд https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1412 (преузето 15. 4. 2017).
5. „Правилник о националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности”. *Службени гласник РС*, бр. 39 (2013).
6. „Правилник о програму свих облика рада стручних сарадника”. *Службени гласник РС – Просветни гласник*, бр. 5 (2012).